Sorin RADU

Universitatea „Lucian Blaga" Sibiu, Facultatea de Istorie şi Patrimoniu „Nicolae Lupu"
„Lucian Blaga" University from Sibiu, „Nicolae Lupu" Faculty for History and Patrimony

Ion Flueraş[1] şi afilierea mişcării socialiste din România la Internaţionala a III-a Comunistă

Ion Flueraş and the Affiliation of Socialist Movement from Romania at the III-rd Communist International

The III-rd International was founded in March 1919 and it was created as an International United Party, having its center in Moscow. The affiliation of some left parties was done only after the acceptance of the twenty one conditions that established the political, strategically and tactical orientation of the affiliated parties that, in this way, became section of Comintern. As a rule, the twenty one points established a total subordination of the affiliated parties towards the III-rd International. The Romanian socialists had some very vague and indirect information about the conditions of the affiliation. And thus, within the socialist movement from Romania it will bring forward strong discussions concerning the affiliation/no affiliation at the III-rd International.

Ion Flueraş, the most important leader of the socialist movement from Transylvania, firmly declared himself against the transformation of the Socialist Party in Communist Party and its affiliation at the III-rd International. And thus, he became the target of the communist groups' attacks. Flueraş unhesitatingly affirmed that the affiliation at the III-rd International would be a mistake. He showed a democratic attitude, declaring himself in favor of maintaining the traditional principles of the European social democracy. Flueraş considered the Communist International as a strange organism that was against both the interests of the Romanian state and the social democracy ideals.

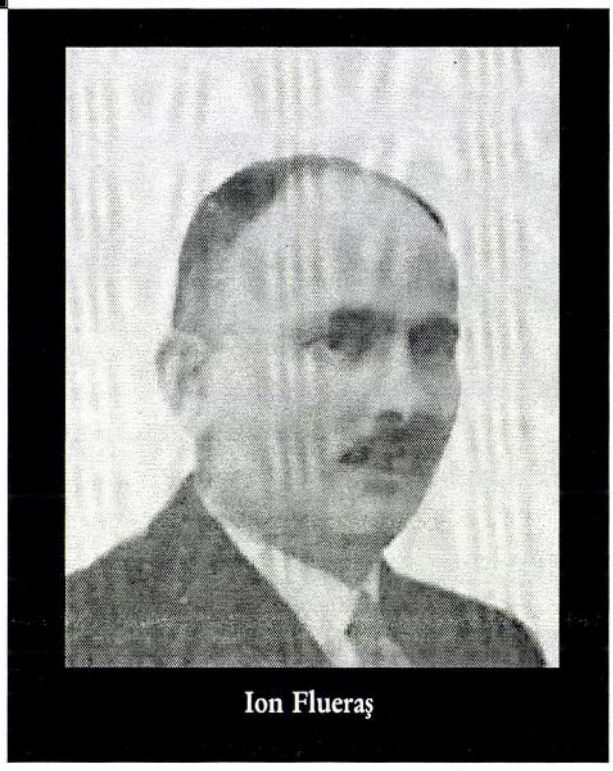
Keywords: the III-rd Communist International, the socialist movement from Romania, Ion Flueraş, the Comintern affiliation, communist groups

Institution's address: **Institution's address**: Bd. Victoriei, nr. 5-7, Sibiu, 550024, România,
tel: +40-269)21.44.68, fax: +40-(269)21.44.68, e-**mail:** *istorie@ulbsibiu.ro,* **web:** http://istorie.ulbsibiu.ro

Personal e-mail: *sorin.radu@ulbsibiu.ro*

Problema afilierii Partidelor Socialiste din România la Internaţionala a III-a Comunistă a fost şi continuă să fie un obiect de dispută ştiinţifică, dar şi politică. În cuvântările liderilor comunişti din România de până în 1966, afilierea la Internaţionala a III-a era considerată o mare binefacere, Partidul Comunist din România primind un substanţial ajutor politic şi ideologic din partea organizaţiei de la Moscova. La cea de-a 45-a aniversare a P.C.R, în mai 1966, Nicolae Ceauşescu a adus, pentru prima dată în mod public, oficial, acuzaţii Internaţionalei Comuniste, întrucât se amestecase în treburile interne ale partidului, mergând până la numirea în conducerea acestuia a unor persoane care nu aveau cetăţenie română. Această apreciere s-a menţinut până în 1989, considerându-se că, în fapt, Cominternul s-a abătut de la principiile ştiinţifice revoluţionare, stabilite de Lenin în 1919[2]. După 1989, s-a încercat o analiză mai detaşată a relaţiilor P.C.R. cu Internaţionala a III-a, o contribuţie însemnată aducând-o numeroasele volume de documente publicate.

Internaţionala a III-a, întemeiată în martie 1919, spre deosebire de Internaţionalele I şi II, care au fost mai ales foruri de dezbatere, era concepută ca un partid unic mondial, cu centrul la Moscova, afilierea făcându-se numai după acceptarea a 21 de condiţii; acestea stabileau orientarea politică, strategică şi tactică a partidelor afiliate, devenite secţii ale Cominternului. Cele 21 de condiţii formulate de Lenin au fost adoptate de către cel de-al doilea Congres al Internaţionalei a III-a, desfăşurat între 19 iulie şi 7 august 1920. Socialiştii

Ion Flueraş

români au avut informaţii foarte vagi şi indirecte despre conţinutul celor 21 de condiţii. În principiu, ele stabileau ca sarcină imediata înlăturare a aşa-ziselor elemente reformiste din conducerea partidelor muncitoreşti, adversare ale noilor principii, necesitatea menţinerii aparatului de partid în orice împrejurări, legale sau clandestine, demascarea imperialismului din propria ţară, respectarea „centralismului democratic" în organizaţie, supunerea oarbă faţă de indicaţiile emise de liderii organizaţiei mondiale, acţiunea împotriva organismelor proprii de stat, elaborarea unui program comunist propriu al partidului, dar care să prevadă acceptarea şi aplicarea tuturor rezoluţiilor şi hotărârilor Internaţionalei Comuniste etc. Încă de la începutul existenţei sale, în activitatea Cominternului s-au manifestat puternice trăsături negative, în direcţia impunerii de reţete, considerate universal valabile, s-au practicat acţiuni brutale în activitatea partidelor aderente din diferite state, s-au utilizat metode cu efecte deosebit de dăunătoare pentru însăşi existenţa sa[3].

Cu toate că în anii 1918-1920 mişcarea socialistă cunoscuse o maximă extensiune organizatorică şi influenţă politică, forţa ei începea să fie măcinată de curentele ce se amplificau în partid. Un prim curent, cu rădăcini adânci în istoria mişcării muncitoreşti de la noi, era cel social-democrat, aflat la flancul drept al Partidului Socialist. Curentul de dreapta social-democrat era foarte puternic în Transilvania şi Bucovina şi slab reprezentat în organizaţiile politice şi sindicale din Vechiul Regat. Acest curent se inspira din tradiţiile social-democraţiei germane şi austriece; se pronunţa pentru reforme sociale şi menţinea rămânerea în Internaţionala a II-a. Această grupare se opunea cu hotărâre afilierii la Internaţionala a III-a comunistă. Exponenţii curentului social-democrat erau: Ion Flueraş, Ion Mihuţ, Iosif Jumanca, Eftimie Gherman, Enea Grapini ş.a. (Transilvania); George Grigorovici, Iacob Pintiner, Romulus Ion ş.a. (Bucovina) şi Şerban Voinea, Paul Marc (Vechiul Regat). Un al doilea curent era cel centrist, dominant în Vechiul Regat, care încerca să împace tezele teoretice ale extremei stângi cu tactica şi practica social-democraţiei. Centriştii îşi afirmau solidaritatea cu revoluţia bolşevică, iar în ceea ce priveşte afilierea la Internaţionala a III-a, n-o respingeau în principiu, ci o condiţionau. Printre fruntaşii acestei grupări se numărau Ilie Moscovici, dr. Litman Ghelerter, C. Popovici, Constantin-Titel Petrescu. Un al treilea curent, tot mai influent, l-a constituit extrema-stângă comunistă, care conspira pentru crearea unui partid comunist în România şi afilierea lui necondiţionată la Internaţionala a III-a. Dintre adepţii acestui curent amintim pe Gheorghe Cristescu, Alexandru Dobrogeanu-Gherea, Gheorghe Niculescu-Mizil, Gheorghe Vasilescu, Mihail Cruceanu ş.a.[4].

În Transilvania, Ion Flueraş s-a pronunţat ferm împotriva transformării Partidului Socialist în Partid Comunist şi afilierii lui la Internaţionala a III-a. Astfel, el a devenit ţinta atacurilor grupărilor comuniste. Într-o scrisoare a Comitetului Grupurilor Comuniste Române, din 16 mai 1920, adresată Biroului de Sud al Internaţionalei a III-a, în care se făcea o radiografie a scenei politice româneşti, Flueraş era descris, alături de George Grigorovici, drept adversar al bolşevismului rus şi maghiar - „trădător al revoluţiei ungare"[5].

Flueraş susţinea cu hotărâre că aderarea la Internaţionala a III-a ar constitui o greşeală, „împărtăşind punctul de vedere al reconstituirii Internaţionalei a II-a cu excluderea lui Scheidemann, Noske şi a partizanilor lor". În iulie 1920, liderul socialist afirma că „nici prin gând nu trece cuiva să plece din partid, având acum nevoie de unitate şi luptă mai mult decât oricând"[6].

Aşa cum s-a stabilit încă din luna aprilie 1920, Congresul de la Câmpina, ce urma să-şi deschidă lucrările la 1 august, trebuia să aducă lămuriri în problema unităţii mişcării socialiste şi a afilierii. Interesant, în acest sens, este un articol publicat în *Tribuna Socialistă* din Cluj, care reflecta punctul de vedere al Partidului Socialist din Ardeal şi Banat (în

continuare P.S. din Ardeal şi Banat), al cărui lider era Flueraş. Era exprimată speranţa că acest congres va realiza unificarea şi centralizarea mişcării socialiste, pentru că „mişcarea este fărâmiţată şi oricât declarăm că suntem uniţi în principiu, tot nu suntem de fapt şi această împrejurare ne prezintă în ochii burgheziei şi în faţa lumii ca şi cum am fi dezbinaţi sau cel puţin neuniţi". O problemă foarte importantă pe care trebuia să o rezolve Congresul era cea a „Internaţionalei": „Unii sunt aderenţi Internaţionalei a doua care admite colaborarea cu burghezia. Aceştia sunt tot mai puţini, căci văd că această Internaţională, urmărind o acţiune de a împăca socialismul cu radicalismul burghez, eşuând această acţiune, este în agonie. Un alt curent, mai puternic este pentru afilierea la Internaţionala a treia cu sediul la Moscova [...] Afilierea la această Internaţională înseamnă adoptarea tacticei aşa-zisei acţiuni directe, tacticei comunismului. Mai există un curent de mijloc, care cere şi el o acţiune revoluţionară, dar voeşte ca partidul nostru să stea în aşteptare, să nu se afilieze decât la Internaţionala care o vor forma majoritatea partidelor socialiste din Europa"[7]. Autorul articolului surprinde pertinent existenţa celor trei curente care frământau mişcarea socialistă din România.

Cu toate acestea, Congresul general al Partidului Socialist avea să fie din nou amânat, la sfârşitul lunii august 1920, cauza constituind-o tot neînţelegerile cu privire la afilierea la Internaţionala a III-a.

Pe acest fond, în zilele de 15 - 18 august 1920, are loc la Cluj Congresul P.S. şi al sindicatelor din Ardeal şi Banat, scopul fiind acela de a clarifica poziţia faţă de problema unificării mişcării socialiste şi cea a afilierii. Congresul s-a desfăşurat încă de la început sub directa supraveghere a Serviciului de Siguranţă: „În zilele de 15, 16 şi 17 august - se arăta într-un buletin informativ - în localitate s-a ţinut Congresul Partidului Socialist din Ardeal, Banat şi părţile ungurene, cu delegaţii fruntaşi socialişti din Vechiul Regat: Cristescu, Moscovici, [Al.] Dobrogeanu-Gherea, Popovici şi Grigorovici din Bucovina. De asemenea, au luat parte şi socialiştii Jumanca şi Flueraş. Programul Congresului este: darea de seamă a activităţii partidului, tactica de până acum şi cea viitoare, aprovizionarea clasei muncitoare, situaţia muncitorilor şi valuta, scumpetea traiului, presa socialistă şi atitudinea partidului, propuneri şi interpelări asupra afilierii la Internaţionala a III-a din Moscova. Au participat 120 delegaţi din 10 localităţi ale României Mari, reprezentând 50.000 de muncitori organizaţi şi 10.000 de muncitoare organizate. În afară de delegaţi organizaţi au luat parte la Congres şi diferiţi muncitori, fiind în total cam 4-500 persoane cu delegaţii la un loc"[8].

La 20 august a fost întocmit, de către Serviciul de Siguranţă Cluj, un raport, semnat de V. Alexandrescu, mult mai detaliat, cu privire la desfăşurarea lucrărilor Congresului socialist (28 de pagini). Congresul a fost deschis în dimineaţa zilei de 15 august de Ion Flueraş, la el luând parte cca. 250 delegaţi [sic!] reprezentând 50.000 de muncitori organizaţi şi 10.000 de muncitoare organizate[9]. După mai multe luări de poziţii ale liderilor socialişti a vorbit Flueraş, care „arată activitatea socialistă de la început, spunând că după revoluţie imediat când s-au format gărzile era absolut nevoie să se fi format şi comitete socialiste. Mai arată că legile democratice şi îngăduitoare ale Consiliului Dirigent au fost călcate în picioare de către autorităţile superioare, iar socialişti au fost închişi de prim-pretori şi că şi astăzi teroarea contra lor continuă şi că chiar în sală sunt înconjuraţi de detectivi care, punându-şi rozeta roşie la butonieră, au pătruns în sală pentru a-i spiona şi că chiar în momentul de faţă se găsesc peste 40 de căţei de Siguranţă care ne spionează şi scriu tot ce vorbim noi"[10]. Că lucrurile stăteau într-adevăr aşa este dovedit tocmai de documentul pe care-l prezentăm. Detaliile prezentate în acest raport, precum şi întinderea lui demonstrează faptul că au fost mai mulţi agenţi ai Siguranţei infiltraţi în rândurile participanţilor la congres. Flueraş va reveni la cuvânt, pentru a răspunde unor critici venite îndeosebi din partea delegaţilor maghiari, cum că, în timpul Consiliului Dirigent, „au făcut politică naţională - nu internaţională cum aveau datoria ca socialişti"[11]. Flueraş - se arăta în raportul Siguranţei - „se adresează congresiştilor, spunându-le că nu s-au strâns în congres pentru a se certa şi critica, mai ales că sunt în pragul unei revoluţii care poate să vină neaşteptată şi care va transforma totul şi într-un asemenea caz i-ar găsi nepregătiţi. A mai adăugat că bănuiala îndreptată în contra sa şi a lui Jumanca că sunt vânduţi burghezimei române este greşită şi nedreaptă. Pretinde congresiştilor şi oricărui muncitor socialist să iasă afară şi să arate care sunt faptele care le-au făcut contra muncitorimei în favoarea burgheziei şi dacă a făcut vreo una care să se poată preciza să fie executat de muncitori. A mai adăugat că ar fi mai practic şi mai bine ca fiecare muncitor să-şi păstreze limba lui şi [să] şi-o cultive nu să se dușmănească"[12].

În cea de-a doua zi a Congresului, discuţiile s-au axat pe problema afilierii la Internaţionala a III-a, dar atacurile împotriva lui Flueraş şi Jumanca au continuat. Dr. Roszvany, făcând o serie de confuzii, va susţine că Flueraş şi Jumanca nu au

avut acordul social-democraţilor din Transilvania pentru a participa la Consiliul Dirigent, ba chiar că „au lucrat şi socialişti unguri"[13] cu acest organism. Numeroşi delegaţi au exprimat dorinţa afilierii Partidului Socialist din Ardeal şi Banat la Internaţionala a III-a. În discuţii a intervenit Gheorghe Cristescu, care va susţine, în mod exagerat, că în Vechiul Regat „întreaga muncitorime a aderat la Internaţionala a III-a şi că nici socialiştii ardeleni, bănăţeni şi bucovineni să nu întârzie pentru ca uniţi cu toţii să formeze un zid contra furiei capitalismului"[14].

La sfârşitul celei de-a doua zile a Congresului, s-a luat în discuţie alegerea noului Comitet Executiv. Grupul radical care susţinea afilierea imediată a Partidului Socialist din Ardeal şi Banat la Comintern s-a opus vehement ca Ion Flueraş să figureze în fruntea listei cu propuneri; în consecinţă, alegerea a fost amânată pentru a doua zi[15].

În cea de-a treia zi a Congresului, după ore întregi de discuţii contradictorii, a fost ales noul Comitet Executiv, din care făcea parte şi Flueraş. Iosif Jumanca nu a mai fost acceptat. Raportul întocmit de Siguranţă aprecia că majoritatea membrilor din noul Comitet Executiv erau adepţi ai afilierii la Internaţionala Comunistă[16]. De asemenea, s-a hotărât ca în delegaţia socialistă ce urma să plece la Moscova[17] să fie incluşi şi Flueraş şi Dr. Roszvany, „pentru a se convinge de adevăr"[18]. Autorul raportului arăta că, la sfârşitul celei de-a treia zi a Congresului - 17 august -, Flueraş a părăsit Clujul în direcţia Oradea-Mare, „ca de aci prin Ungaria, Austria, Germania, Suedia să ajungă la Moscova pentru a lua parte la Congresul Internaţionalei a III-a"[19]. Flueraş a urmat în seara acelei zile drumul descris de agenţii Siguranţei şi nu a mai participat la cea de-a patra zi a Congresului. Poate că nu întâmplător discuţiile se vor axa pe problema afilierii şi a sindicatelor, Ciser şi Cristescu întrecându-se în a elogia Armata Roşie, Sovietele şi Internaţionala a III-a[20].

Concluziile raportului întocmit de serviciul de Siguranţă ne oferă imaginea marginalizării lui Ion Flueraş şi Iosif Jumanca de către grupul extremei stângi, adept al afilierii la Internaţionala Comunistă: „Se arăta de noi că Congresul Socialist regional ţinut la Cluj n-a fost un congres din convingere internaţional, ci mai mult un congres unde curentul maghiar a avut cuvântul şi autoritatea, întrucât la alegerea Comitetului Executiv socialistul român Jumanca a căzut şi că după protestări a fost ales în comisia sindicală de unde a demisionat. Am mai observat că în delegaţia ce a plecat la Moscova, curentul maghiar hotărâse trimiterea D-rului Roszvany, maghiar, neavând încredere în socialistul Flueraş"[21]. Această afirmaţie a fost ulterior confirmată chiar de Eugen Rosvan care, într-un memoriu adresat Partidului Comunist din România, în noiembrie 1931, declara: "Când Congresul din Cluj, ţinut în vara anului 1920, a ales delegaţi pentru congresul al II-lea al Internaţionalei a III-a, la *propunerea opoziţiei am fost ales şi eu, pentru a controla influenţa lui Flueraş, ales asemenea ca delegat*"[22] [s.a.]. Raportul mai surprindea faptul că, majoritatea delegaţilor la Congres fiind maghiari, n-au putut „accepta lupta moderată pe care foştii conducători au înţeles să o ducă şi care ar fi avut un caracter prea românesc"[23].

Dincolo de numeroasele incoerenţe şi confuzii întâlnite în paginile raportului Siguranţei citat mai sus, se poate constata situaţia reală de izolare a grupului Flueraş în cadrul Partidului Socialist din Ardeal şi Banat, majoritatea participanţilor la congres aparţinând minorităţilor etnice, îndeosebi celei maghiare, care optau pentru afilierea la Internaţionala a III-a.

Această realitate este surprinsă şi de către corespondentul ziarului *Adevărul* din Bucureşti la lucrările Congresului socialist din Cluj. Astfel, într-un articol publicat în numărul din 18 august 1920, era făcută o scurtă radiografie a evoluţiei lui Flueraş în cadrul mişcării socialiste, de la momentul realizării unirii Transilvaniei cu România. „Şefii de fapt ai socialiştilor din Ardeal - scria cotidianul bucureştean -, d-nii Jumanca şi Flueraş, au suferit de la unirea Ardealului cu Vechiul Regat o serie de oscilaţii în atitudinea lor. În primul rând ei au primit câte un resort în fostul Consiliu Dirigent. Pentru a-şi scuza oarecum pasul făcut [...] cei doi fruntaşi socialişti au declarat că ei nu înţeleg să facă socialism extremist, dimpotrivă. Timpul însă cât au funcţionat ca şefi de resort, a produs în sânul mişcării socialiste din Ardeal mari nemulţumiri împotriva lui Jumanca şi Flueraş". După redactorul de la *Adevărul*, Flueraş şi Jumanca se aflau într-o situaţie delicată: „...ori persistă în punctul lor de vedere moderat şi atunci profitând de nemulţumirile ce sunt printre socialiştii ardeleni, d-nii Flueraş şi Jumanca vor fi aruncaţi peste bord de comun acord cu centrul Bucureşti, ori se declară pentru contopirea cu mişcarea din Vechiul Regat şi atunci socialiştii de aici se însărcinează cu absolvirea faţă de socialiştii ardeleni a pasivului celor doi. D-nii Flueraş şi Jumanca au acceptat a doua soluţie, ridicând anatema socialiştilor din Vechiul Regat"[24]. Fără îndoială că autorul articolului omitea să lămurească faptul că Flueraş şi Jumanca nu se opuneau unificării mişcării socialiste, ci unei unificări care să pună la temelie principiile extremei

stângi a partidului, care dominau organizaţiile din Vechiul Regat.

Rezumând prima zi a Congresului de la Cluj, acelaşi autor preciza că cea mai mare parte a fost ocupată de cuvântările celor care îi atacau pe Flueraş şi Jumanca; subliniază, de asemenea, că în cea de-a doua zi lucrurile s-au schimbat, mulţi delegaţi subliniind meritele celor doi. Totodată, a fost mandatat Flueraş pentru a pleca la Moscova, alături de ceilalţi reprezentanţi deja desemnaţi. „S-a hotărât – preciza *Adevărul* – cu ocazia aceluiaşi congres, *ca congresul socialist din Bucureşti să nu aibă loc până ce delegaţia socialistă plecată la Moscova nu se va întoarce în ţară*. Atunci se va decide şi directiva mişcării socialiste din România Mare" [s.a.]. După relatările lui Cristescu, delegaţia socialistă, compusă din Flueraş, Cristescu, Fabian şi Alexandru Dobrogeanu-Gherea*, trebuia să plece în 18 august la Moscova, din Cluj via Praga-Viena-Stettin-Reval-Moscova. Interesantă este şi afirmaţia lui Cristescu, surprinsă de corespondentul „Adevărului", cum că „va face tot posibilul să faciliteze schimbul de prizonieri cu Rusia – aceasta conform dorinţei exprimate de Dl. general Averescu [prim-ministru în acel moment – n.a.] – şi să obţie restituirea către România a colecţiei tablourilor lui Grigorescu"[25].

O dovadă a alunecării Partidului Socialist din Ardeal şi Banat spre extrema stângă a socialismului o constituie una dintre rezoluţiile adoptate de către Congresul de la Cluj, prin care „proletariatul din Ardeal şi Banat [...] salută Congresul Internaţionalei a III-a[26], se declară solidar cu proletariatul revoluţionar de pe întregul glob...". Rezoluţia a fost completată, la propunerea lui Gheorghe Cristescu, cu următorul pasaj: "Congresul îşi exprimă toată simpatia faţă de Internaţionala a III-a, căreia i-a reuşit să adune din nou proletariatul dezbinat de moţiuni şi indus în eroare în timpul războiului de politica social-patrioţilor [...] Lasă ca marele Congres general, unde vor lua parte delegaţii din întreaga ţară, să hotărască afilierea definitivă la Internaţionala a III-a, alături de proletariatul revoluţionar din lumea întreagă"[27]. Adoptarea unei asemenea rezoluţii, precum şi a unei moţiuni pentru comemorarea unui an de la „doborârea" Republicii Sfaturilor din Ungaria, demonstra faptul că gruparea lui Flueraş a pierdut preponderenţa în cadrul mişcării socialiste şi a celei sindicale din Ardeal şi Banat, în favoarea grupărilor radicale, comuniste.

Poziţia de „dreapta", „patriotică" a lui Flueraş a fost surprinsă şi într-un raport semnat „Cometa", adresat Consiliului Executiv al Internaţionalei Comuniste, datat 10 septembrie 1920, referitor la consolidarea şi lupta grupării de stânga din Partidul Socialist din România, pentru convocarea Congresului în cadrul căruia urma să se pună bazele Partidului Comunist Român. Raportul fusese întocmit în limba bulgară şi, între altele, preciza: „În prezent, actualul Partid Socialist, după o lungă perioadă de stagnare în timpul războiului, şi-a început activitatea pe direcţii diferite, greşite şi nedefinite. Acest fapt a dus la o situaţie incertă a partidului, în care se află socialişti de cele mai diverse tipuri, de la sociali-liberali la comunişti. Astfel ei sunt divizaţi în trei grupări: de stânga, de centru şi de dreapta. Gruparea de dreapta este compusă din socialiştii nestatornici – oportunişti şi patrioţi – [fiind] gruparea cea mai slabă. Persoanele acestei grupări sunt vechi slujbaşi ai partidului (adepţi din rândul tineretului nu sunt, deocamdată), carierişti, oameni care nu s-au rupt încă de ideologia şi principiile burgheze. Nu au nici o influenţă în rândul maselor şi sunt nepopulari. Marea lor majoritate sunt social-patrioţi. Dintre aceştia, cei mai importanţi sunt: Sion, Socor, Flueraş, Jumanca, Ciurez* ş.a. Din punct de vedere ideologic [...] această grupare este pestriţă şi instabilă. Toţi sunt nişte evoluţionişti. Toţi consideră că revoluţia rusă nu va rezista loviturilor date de contrarevoluţie. Ei doresc acest lucru"[28].

Dincolo de exagerările şi interpretările eronate, şi acest raport evidenţiază atitudinea democratică a lui Flueraş, refuzul său de a accepta afilierea mişcării socialiste din România la Internaţionala Comunistă, care era străină şi în opoziţie atât faţă de interesele statului român, cât şi faţă de idealurile social-democraţiei.

Bibliography

1. 1. Izvoare

a) Izvoare inedite

Arhivele Naţionale Istorice Centrale Bucureşti, fond Consiliul Dirigent. Mişcarea muncitorească din Transilvania.

b. b) Izvoare edite

Documente din istoria mişcării muncitoreşti din România 1916-1921, Bucureşti, Editura Politică, 1966.

Documente din istoria Partidului Comunist din România 1917-1922, vol. I, Bucureşti, Editura pentru Literatura Politică, 1953.

Copilăria comunismului românesc în Arhiva Cominternului, coordonator Alina Tudor Pavelescu, Bucureşti, Arhivele Naţionale ale României, 2001.

Ideologie şi structuri comuniste în România. Documente, vol. III (1 ianuarie 1920-3 februarie 1921), coordonator Florian Tănăsescu, Bucureşti, Institutul

Naţional pentru Studiul Totalitarismului, 2001.

c) Presă

Adevărul, Bucureşti, 1920.

Tribuna Socialistă, Cluj, 1920.

2. 2. Lucrări speciale

Deleanu, Nicolae, *Aperçu du mouvement socialiste en Roumanie*, Edition du Parti Social-Démocrate, [f.l.], [f.a.].

Krasnosselski, F. Vladimir, *Stânga în România. 1832-1948. Tentativă de sinucidere sau asasinat?*, Danemarca, Editura Victor Frunză, 1991.

Jurca, Nicolae, *Istoria social-democraţiei din România*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1994.

Radu, Sorin, *Ion Flueraş (1882-1953). Social-democraţie şi sindicalism*, Bucureşti, Nemira, 2007.

Scurtu, Ioan, *Partidul Socialist Român şi Internaţionala a III-a Comunistă*, în "Dosarele Istoriei", anul III, nr. 10 (26), 1998.

Stănescu, Marin C., Neacşu, Gheorghe (colaborator), *Moscova, Cominternul, Filiera Comunistă Balcanică şi România (1919-1943)*, Bucureşti, Editura Silex, 1994.

Voinea, Şerban, *Socialismul*, în *Enciclopedia României*, vol. III, coordonator Dimitrie Gusti, Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1938.

Note:

1. Despre biografia politică a liderului social-democrat vezi pe larg Sorin Radu, *Ion Flueraş (1882-1953). Social-democraţie şi sindicalism*, Bucureşti, Nemira, 2007.
2. Ioan Scurtu, *Partidul Socialist Român şi Internaţionala a III-a Comunistă*, în "Dosarele Istoriei", anul III, nr. 10 (26), 1998, p. 16.
3. *Ibidem*, p. 17-18; Marin C. Stănescu, Gheorghe Neacşu (colaborator), *Moscova, Cominternul, Filiera Comunistă Balcanică şi România (1919-1943)*, Bucureşti, Editura Silex, 1994, p. 16-18.
4. Nicolae Jurca, *Istoria social-democraţiei din România*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1994, p. 116-117; Nicolae Deleanu, *Aperçu du mouvement socialiste en Roumanie*, Edition du Parti Social-Démocrate, [f.l.], [f.a.], p. 34; F. Vladimir Krasnosselski, *Stânga în România. 1832-1948. Tentativă de sinucidere sau asasinat?*, Danemarca, Editura Victor Frunză, 1991, p. 78-79; „Acestui curent «bolşevizant» - scria Şerban Voinea după aproximativ două decenii - i se opunea curentul dreptei, al social-democraţiei, care la rândul ei îşi concentrează acţiunea, de altfel mai mult teoretică, în lupta făţişă împotriva afilierii la Internaţionala comunistă. Acest curent, foarte slab numericeşte în Vechiul Regat, găseşte sprijin în organizaţiile din noile provincii, care trăiseră sub influenţa social-democraţiei austriece şi ungare (Vechiul Regat: Şerban Voinea, P. Marc; Bucovina: G. Grigorovici, J. Pistiner; Ardeal: I. Flueraş, I. Jumanca; Banat: Mayer, Eftimie Gherman)" (Şerban Voinea, *Socialismul*, în *Enciclopedia României*, vol. III, coordonator Dimitrie Gusti, Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1938, p. 290-291).
5. *Documente din istoria mişcării muncitoreşti din România 1916-1921*, Bucureşti, Editura Politică, 1966, p. 397.
6. *Congresul socialist de (la) Câmpina. Afilierea la Internaţionala a III-a*, în *Adevărul*, Bucureşti, anul XXXIII, nr. 11.131, 15 iulie 1920.
7. *Congresul de la Câmpina şi chestia Internaţionalei*, în *Tribuna Socialistă*, Cluj, anul XVI, nr. 30, 25 iulie 1920.
8. Arhivele Naţionale Istorice Centrale Bucureşti (în continuare ANIC), fond Consiliul Dirigent. Mişcarea muncitorească din Transilvania (în continuare CDMMT), vol. 4/ 1920, f. 219.
9. *Ibidem*, f. 223.
10. *Ibidem*, f. 228.
11. *Ibidem*, f. 230.
12. *Ibidem*, f. 230-231.
13. *Ibidem*, f. 232.
14. *Ibidem*, f. 233.
15. *Ibidem*, f. 234.
16. *Ibidem*, f. 236.
17. Misiunea delegaţiei era una pur informală: pe de-o parte trebuia să se informeze asupra condiţiilor de afiliere la Internaţionala a III-a, iar pe de altă parte să se lămurească cu privire la stările de lucruri din Rusia Sovietică.
18. *Ibidem*, f. 237.
19. *Ibidem*, f. 242.
20. *Ibidem*, f. 243-248.
21. *Ibidem*, f. 248-249.
22. *Copilăria comunismului românesc în Arhiva Cominternului*, coordonator Alina Tudor Pavelescu, Bucureşti, Arhivele Naţionale ale României, 2001, p. 282.
23. ANIC, fond CDMMT, vol. 4/1920, f. 249.
24. *Congresul Socialiştilor din Ardeal*, în *Adevărul*, Bucureşti, anul XXXIII, nr. 11.160, 18 august 1920.

* Din delegaţie mai făceau parte C. Popovici şi Eugen Rosvan.

25. *Ibidem*.
26. Este vorba de cel de-al treilea Congres al Cominternului, din iulie 1920.
27. *Către Biroul Internaţionalei a III-a. Moscova*, în *Tribuna Socialistă*, Cluj, anul XVI, nr. 68, 22 august 1920; *Ideologie şi structuri comuniste în România. Documente*, vol. III (1 ianuarie 1920-3 februarie 1921), coordonator Florian Tănăsescu, Bucureşti, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, 2001, p. 182; *Documente din istoria Partidului Comunist din România 1917-1922*, vol. I, Bucureşti, Editura pentru Literatura Politică, 1953, p. 193-195.

** Ciser - n. a.

28. ANIC, colecţia Microfilme Rusia, rola 176, c. 273-278, apud *Copilăria comunismului românesc în Arhiva Cominternului*, p. 38.